

DE PUNTHOOFDEN

26 mei 1972

Goedenavond, vrienden.

Allereerst wil ik u er aan herinneren, dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn. U denkt dus ook zelf na. Ons onderwerp dient meer actueel van aard te zijn. Ik koos daarvoor als titel:

DE PUNTHOOFDEN

Dit is een wat vrije vertaling van het door de Amerikanen gebruikte begrip: eggheads. Deze wereld is gezegend met zeer vele, zeer wetenschappelijke, zeer intellectuele denkers. Wat dezen op hun eigen terrein doen is ongetwijfeld vaak bijzonder goed. De ellende ligt echter in het feit, dat de doorsnee punthoofdenker van deze tijd moeilijkheden ervaart, wanneer hij niet-vakgenoten duidelijk wil maken, wat hij in feite denkt en wat hij eigenlijk bedoelt. Een goed voorbeeld van de mogelijke misverstanden ligt m.i. wel in de reacties op het rapport van de club van Rome. Deze groep heeft nagegaan, wat er al zo op de wereld zou kunnen gebeuren, wanneer bepaalde veronderstellingen t.a.v. een voortzetting van huidige tendensen juist zouden zijn. Zij gebruikten een computer, die zij hun gegevens voedden. Eruit kwamen vele fraaie grafieken, die onder meer duidelijk maakten, wat er met de wereldvoedselsituatie zou gebeuren, wat de luchtvervuiling zou kunnen betekenen, wat er met de leefbaarheid van de wereld voor de mens zou kunnen geschieden en dergelijke.

Voor wij echter hun rapport beschouwen als een evangelium aanvaarden, moeten wij echter wel beseffen, dat wat men tot nu toe heeft volbracht in deze groep, niet meer was dan een nagaan van bepaalde mogelijkheden, een onderzoek, dat gebaseerd was op veronderstellingen.

Wanneer aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, volgt daaruit dat een bepaald toekomstbeeld kan worden verwacht. In tegenstelling tot hetgeen velen schijnen te denken, gaat het hier dus niet om zekerheden. Men heeft een grote reeks zaken verondersteld. Een deel van het veronderstelde mag als waarschijnlijk worden genoemd, in enkele gevallen zelfs zeer waarschijnlijk. Maar slechts een klein deel van het veronderstelde is reeds nu afdoende bewezen. Het is dus op grond van vaak onbewijsbare of nog niet bewezen veronderstellingen, dat de groep komt tot haar conclusies over o.m. milieuvuiling. Het komt erop neer, dat deze mensen - overigens zeer terecht - hebben nagegaan, wat een voortzetting van de huidige tendensen t.a.v. industrie, grondstofgebruik etc. zou kunnen betekenen voor de wereld, wanneer de huidige ontwikkelingen onbeperkt verder zouden gaan en de veronderstelde gevolgen daarvan een feit zouden worden.

Maar in de ogen van vele leken betekent dit rapport toch wel een geheel andere betekenis. Dezen menen te weten, dat de gehele menselijke samenleving zonder meer en absoluut gedoemd zal zijn onder te gaan, tenzij op zeer korte termijn zeer veel verandert. Hierbij is men er kennelijk blind voor, dat de enige verandering, waarmee werkelijk alle gestelde problemen en alle mogelijke verkeerde ontwikkelingen kunnen worden opgelost, een mentaliteitsverandering is bij alle mensen, niet slechts een reeks van maatregelen of een beperkte verandering van gedrag bij industriëlen. De paniekachtige reactie op een rapport, dat maar ten halve wordt begrepen, mag als schoolvoorbeeld gelden voor de reacties van een gewone mens op de verklaringen en stellingen die punthoofden in hun eigen taal publiceren. Een punthoofd, ofschoon op zich vaak een aangenaam mens, pleegt zich uit te drukken in termen van relativiteit, onderzoek en veronderstellingen. Hij formuleert zich daarbij zo subtiel en correct, dat een gewone lezer die dergelijke fijnheden en vaktermen niet voldoende kent, na kennisname verkeerdelijk meent dat hij nu wel weet, waar hij aan toe is.

Het is alsof vele wetenschappelijke denkers een neiging vertonen zich uit te drukken, zoals politici dit plegen te doen: Wat zij zeggen, zeggen zij wel, maar je zou kunnen denken dat zij geheel iets anders bedoelen, dan zij in feite gezegd hebben. Waarmede zij in feite iets gezegd hebben wat zij op grond van veronderstellingen wel zouden willen zeggen, indien zij niet bevreesd zouden moeten zijn, dat bij een rechtstreekse formulering de onjuistheid van het gestelde door eenieder ontdekt zou kunnen worden.

Ik heb getracht eens na te gaan, waarin nu eigenlijk de fout schuilt die de communicatie tussen experts en gewone mensen langzaamaan onmogelijk schijnt te maken. Want zoals u zult begrijpen, is het geven van een afbrekende kritiek in feite alleen dan verantwoord, wanneer men met een meer positief alternatief tracht te komen. Het is zeker niet voldoende te vermelden dat de meer wetenschappelijke denkers zich in hun terminologie te veel van hun medemensen hebben verwijderd. Het is alleen aanvaardbaar dergelijke zaken duidelijk en zelfs enigszins aanklagend te stellen, wanneer je daar tegenover ook een veel omvattend beeld kunt geven, waaruit duidelijk wordt, wat er dan wel zou moeten gebeuren om de bestaande situatie ten goede te keren. Ook hierover zou ik het een en ander op willen merken.

In de eerste plaats dient de mens, die zich op hoger niveau met bepaalde technische en wetenschappelijke ontwikkelingen bezighoudt, steeds weer te beseffen dat zijn vaktaal onverstaanbaar is voor de leek. In vele gevallen is een dergelijke vaktaal een soort verbaal steno, een verkorte taal, waarbij zeer vele begrippen in een enkel woord worden samengevat. Als een voorbeeld van overigens niet zo hoog niveau moge hier het langzaamaan ingeburgerde begrip 'regio' gelden. De regio wordt vaak beschouwd als een ander woord voor het platteland. In feite geeft het woord echter niet alleen een streek weer, maar stelt het een samenhangende omgeving, waarin een eenheid van leven, werken, cultuur en zelfs van landschappelijkheid aanwezig is. Het woord duidt dus in feite heel wat meer aan dan een streek, een buurt. Een leek zal dit niet of te weinig beseffen. Voor de meeste mensen is regio nu eenmaal een deftig woord voor het platteland, zonder dat wordt beseft, hoe dit woord het bestaan van allerhande sociale, economische en culturele samenhangen impliceert, terwijl verder het woord nog het afgerond, het als geheel functioneren van de bedoelde streek aanduidt.

Dit woord is slechts een van de vele termen, die door niet vaklieden niet goed of zelfs geheel verkeerd worden begrepen. Het zou dus wenselijk zijn, dat alle wetenschappelijke denkers in publicaties, die het publiek kunnen bereiken, een gebruik van dergelijke woorden vermijden, zij het dan, dat middels publicaties de betekenis van dergelijke termen algemeen verbreid is. Men zal mij tegenwerpen, dat het vermijden van dergelijke termen voor de vakman moeilijk, zoal mogelijk is. Ik kan dan alleen stellen dat men in dergelijke gevallen zelfs aan het meest populaire artikel een woordenlijst zal moeten toevoegen, zodat een ieder de juiste betekenis van de gebruikte termen zal kunnen kennen. Voorkom specialismen in het taalgebruik, waar en zover dit maar mogelijk is. Zie af van Latijnse namen, vreemde termen, waar een vervangend woord in eigen taal bestaat. Is het gebruik van vreemde termen niet te vermijden, geef dan als kanttekening en op zo eenvoudig mogelijke wijze een omschrijving van het gebruikte woord en zijn betekenis. Wanneer je iets publiceert, is het belangrijk dat eenieder ook kan begrijpen waar je het over hebt.

Ten tweede dient men te beseffen dat een gewone mens in een wat afgesloten eigen wereldje pleegt te bestaan, waarin bepaalde factoren voor hem van werkelijk en overwegend belang zijn. Deze dingen worden beschouwd als werkelijk en belangrijk deel van het bestaan, ook al is dit in de ogen van denkers, wetenschapsmensen en specialisten in veel mindere mate van belang. Overigens maken wetenschapsmensen vaak eenzelfde fout en menen dat hun specialisme het meest belangrijke op de gehele wereld is.

Wanneer je te maken krijgt met een man die zijn levenswerk heeft gemaakt van het bestuderen van een huisdier als bv. de vlo, zo komt het maar al te vaak voor, dat zo iemand het lot van de vlooiën belangrijker vindt dan dat van de mensen en desnoods de mens aan de vlo zou willen opofferen. U vindt dit een wat overdreven stelling? Enerzijds hebt u wel gelijk, maar aan de andere kant geeft het slechts iets weer wat regelmatig voor pleegt te komen.

De mens die zich bezighoudt met de economie bv. zal zeker niet zich ten doel stellen alles vooral geheim te houden. Maar door taalgebruik en formulering maakt hij belangrijke punten vaak ontoegankelijk voor allen, die geen vakgenoten van hem zijn. Alles uit te leggen, steeds weer, tot eenieder eindelijk begrijpt waar het over gaat, is hem te veel moeite. Daarom neemt hij, tegen beter weten in vaak, maar aan dat men hem wel zal begrijpen, of praat hij zich eveneens tegen beter weten in aan dat het beter is, wanneer niet alle mensen begrijpen, waar men feitelijk aan toe is. Daarnaast reageert hij op zijn vakgebied veelal eenzijdig en stelt de mens achter, zodra het gaat om rentabiliteitsmogelijkheden, industrialisatie. Zo hij al denkt aan de mens en meent te weten hoe de menselijke samenleving zou moeten functioneren t.a.v. samenwerking, arbeidsverdeling e.d. blijkt vaak, dat hij zijn inzichten niet begrijpelijk weet uit te drukken en een vaak geheel verkeerd inzicht wekt.

Wat meer is, vele rapporten van economen in deze tijd worden zelfs door academici, politici, vakbondsleiders, geheel verkeerd begrepen. Het zou onrechtvaardig zijn deze misverstanden alleen aan de punthoofden te wijten, maar er blijft toch sprake van een zeer ernstige fout, ook wanneer de schuld daarvoor blijkt te liggen bij beide partijen. Wanneer wij iets niet begrijpen, moeten wij niet zonder meer aannemen, dat de meest waarschijnlijke uitleg, zoals wij die zien, ook de juiste zal zijn. Omgekeerd moet men, wanneer men aan iets uitdrukking wil geven niet zonder meer aannemen, dat anderen wel precies zullen begrijpen wat wij bedoelen, ook al zijn wij in bepaalde opzichten te vaag of te technisch in ons betoog. Er zijn mensen, die vreemde woorden willen gebruiken om te laten zien hoe erudiet en belangrijk zij wel zijn. Maar zelfs dan dient men ervoor te zorgen, dat dergelijke vreemde woorden in zo een context worden geplaatst en eventueel door anders geformuleerde herhalingen zozeer worden verduidelijkt, dat misverstanden niet op kunnen treden. Indien wij uitgaan van een bepaald vakgebied alleen, moeten wij bovendien de eenzijdigheid van ons resultaat duidelijk maken door te laten weten: dit is mijn onderzoek op mijn speciaal gebied. Het is dus een deel van het geheel en betreft niet de gehele wereld, maar alleen een zeer beperkt deel daarvan op zeer beperkte wijze.

Een ander punt dat nogal eens over het hoofd wordt gezien, is de invloed die het ontstaan van bepaalde kringetjes kan hebben op eigen mentaliteit, taalgebruik enz. Wanneer ik denk aan de universiteiten, zo ontdek ik daar vele professoren die toch wel in denken en optreden zeer studentikoos en hip zijn. Deze vaak oudere mensen denken soms zelfs bijzonder progressief. Maar daarbij denken zij vanuit hun sfeer, vanuit de groep waarin zij leven, een groep die vele sociale gevoelens kent, maar slechts zelden over voldoende menselijke ervaringen in de maatschappij zal kunnen beschikken. Deze mensen drukken zich vaak, overigens zeer fraai, uit in zeer progressieve termen, zonder daarbij aan de buitenstaander duidelijk te kunnen maken, dat hun betoog inderdaad het nut van de gehele gemeenschap ten doel heeft, zodat het uiteindelijk toch geen oratio pro domo is - een redevoering voor eigen ik en eigen erf. Welke toevoeging overigens als een voorbeeld van de door mij geëiste, maar niet altijd voldoende gegeven, verduidelijking zou kunnen dienen, naar ik bemerk.

De professor die stelt dat het belangrijk is zoveel mogelijk studenten aan te kunnen nemen, omdat eenieder die dit wenst, toch dient te kunnen studeren, vergeet daarbij één ding: studie heeft alleen maar zin, wanneer je er later ook iets mee kunt doen. Er is in Nederland een tijd geweest, nog niet eens zo heel lang geleden, dat ingenieurs trambestuurder werden, advocaten klerk waren op een bank en vele academici ondergeschikt posities moesten aannemen. In die tijd waren er zelfs broodbezorgers, die drs. voor hun naam konden schrijven. Ik geloof niet, dat dit de bedoeling is van een academisch stelsel. Ik dacht, dat de bedoeling van een dergelijk stelsel zou zijn, zeker wanneer het zo sterk wordt gesubsidieerd als op het ogenblik het geval is, dat de gemeenschap profijt zou kunnen trekken van haar investeringen in de studie. Een profijtbeginsel speelt ook hier wel degelijk een rol: men heeft behoefte aan academisch geschoolden voor die functies, waarin zij werkelijk tot hun recht komen.

Het is dwaasheid een ieder maar op te leiden in de hoop, dat het merendeel uiteindelijk wel een passende positie zal kunnen vinden. Daarvoor is academische vorming wel wat te kostbaar. Kortom: wanneer de gemeenschap voor studies grote bedragen betaalt, moet daar voor haar ook iets tegenover staan.

Kort en goed: wanneer opleidingen niet aan het voor de gemeenschap belangrijke doel kunnen beantwoorden en de studiosi zelf de kosten daarvan niet kunnen dragen, zo is het niet rendabel en is het, onder het nu politiek en economisch geldende stelsel, niet verantwoord dat die opleidingen onbeperkt worden voortgezet.

Ik kan begrijpen dat een professor tegen deze uitspraak in verweer komt, ik kan nog beter begrijpen dat de studenten hiertegen in verweer komen. Maar ik geloof dat deze heren met hun argumenten toch even rekening zullen moeten houden met de economische en sociale werkelijkheid en niet alleen van voor hen bestaande wenselijkheden uit mogen gaan. Zolang een ieder in de gemeenschap zijn eigen brood nog moet verdienen en daarbij bepaalde persoonlijke aansprakelijkheden, zowel voor eigen inkomen als tegenover de gemeenschap dient te dragen - vooral bedrijfsvoerders, zowel in de middenstand als in het grootbedrijf - mogen wij ook verwachten dat degenen die uiteindelijk topposities in gaan nemen in de gemeenschap - want daarvoor dient academische vorming in deze dagen toch - in de eerste plaats te streven, studie, werken en capaciteiten beantwoorden aan de eisen van de gemeenschap. Ik vind het eenzijdig, wanneer de prof te progressief wordt. Ik kan hem begrijpen, maar hij redeneert toch in de eerste plaats vanuit zijn wat afgezonderde, buiten het dagelijkse leven staande academische sfeer.

Op dezelfde wijze kunnen wij dergelijke argumenten stellen in verband met de mensen die leidinggeven aan bv. een groot bedrijf. Wanneer dezen stellen dat hun exploitatie rendabel moet zijn, zo ben ik dit, gezien de omstandigheden in dit deel van de wereld, wel met hen eens. Maar dan komen zij met allerlei economische argumenten, waarmee zij aantonen een feitelijk winstpercentage van rond 30% nodig te hebben, opdat zij voldoende zullen kunnen investeren, op belegde gelden zullen kunnen uitkeren en voldoende reserveringen kunnen maken. Maar met die argumenten kan ik dan niet geheel meegaan, omdat daarin een eenzijdigheid kenbaar wordt, die maar al te vaak achter mooie formuleringen schuilgaat. Wat zij stellen is, gezien vanuit hun bedrijf, ideaal. Maar economisch gezien bestaat er geen ideale toestand.

Indien je nu het geheel van de wereld buiten beschouwing laat en alleen maar vanuit het voor jouw bedrijf ideale gaat redeneren, terwijl dit bedrijf gelijktijdig een sociale functie vervult en afhankelijk is van de gemeenschap, dan maak je volgens mij een fout. Je laat buiten beschouwing, dat je niet slechts aansprakelijk bent voor de rentabiliteit van je bedrijf, maar ook voor de levensvreugde van degenen die in dit bedrijf werkzaam zijn en de voldoening van degenen die je product gebruiken. De sociale verantwoordelijkheid van het bedrijf lijkt mij dan ook o.m. te omvatten: de mogelijkheid voor de arbeiders om redelijk te leven bij een aangepaste arbeidstijd en de mogelijkheid, dat zij - mits redelijk werkende - zolang zij dit zouden wensen, voor het bedrijf actief kunnen blijven.

Indien je luistert naar de economen van de grote bedrijven die de beslissingen t.a.v. bedrijfs-sluiting, arbeidstijdverkorting e.d. verdedigen, zo zul je op het eerste gezicht menen dat zij wel gelijk hebben. Het lijkt op het eerste gezicht inderdaad noodzakelijk, dat steeds weer zoveel wordt gereserveerd voor latere bestedingen en kasreserve, het lijkt noodzakelijk dat zij steeds meer winst uitkeren per nominale eenheid van het risicodragende kapitaal. De inflatie, zo stellen zij, is aansprakelijk voor de noodzaak steeds de prijzen te doen stijgen, steeds weer het aantal arbeidskrachten te beperken enz. Maar wie even nadenkt, ontdekt, dat het hier voornamelijk gaat om wenselijkheden, niet om noodzaken, terwijl verder voortdurend wordt geredeneerd vanuit het bedrijf, alsof het een geheel afzonderlijke eenheid zou zijn en niet een deel van de maatschappij.

Elders zien wij vaak geheel tegengestelde redeneringen gepubliceerd door bureaus, die ten doel hebben de belangen van de werknemers te handhaven en verdedigen. Ook hier hebben wij te maken met geleerde mensen, ook hetgeen zij brengen is doorwrocht, zeer gedegen. Maar alweer: hetgeen gepubliceerd wordt, is vaak onduidelijk. Uit die onduidelijkheden worden dan enkele elementen geëxtraheerd door leiders die daarmee de massa dan het een en ander als verantwoord en mogelijk voor willen goochelen. Bestudeer als voorbeeld eens een SER-rapport. Wie alle termen goed heeft begrepen, zal al snel ontdekken dat het nog wel andere zaken inhoudt en andere verhoudingen stelt, dan de populaire voorlichters verkondigen.

Dergelijke rapporten blijken altijd weer bepaalde kantjes te hebben die niet in de openbaarheid komen en, zo zij toch de openbaarheid halen, niet door de gemiddelde Nederlander goed begrepen kunnen worden. Over dergelijke zaken moet je werkelijk eens nadenken en proberen je een duidelijker beeld te vormen van alles wat er zoal wordt gesteld, beweerd, bewezen. Houdt hierbij rekening met de eenzijdigheid van vele standpunten.

Een ander voorbeeld: de onrust in de R.K. Kerk. Er is in Nederland een man die op het ogenblik naar ik meen wel de grootste zondaar van allen in de ogen van het Vaticaan is, een zekere Schillebeeckx. Deze goede man heeft een eigen theologie opgesteld. Nu is deze theologie even waardevol als alle andere theologische stellingen. Het is een reeks van supposities - veronderstellingen - in een logisch-filosofische samenhang opgebouwd op grond van stellingen die altijd onbewezen blijven. Hetgeen deze man zegt, verschilt van hetgeen andere autoriteiten zeggen en daarover wordt dan hevig gestreden. Het enige argument, dat voor mij een theologie zou kunnen verdedigen en ondanks alles aanvaardbaar maken, blijft daarbij echter altijd weer buiten beschouwing. Het gaat er toch niet om, of een geloof nu wel of niet de gelovigen en eenvoudige priesters een mogelijkheid tot medezeggenschap biedt, maar of het geloof voor de gelovigen de mogelijkheid schept werkelijk en altijd volgens dit geloof te leven. Ik meen dat daar zowel de zeer progressieven in de kerk als de zeer behoudenden faalden. Volgens mij bemerken wij minder van een werkelijk christendom naarmate er meer wordt gezeurd over de juiste interpretatie van de leer en de hiërarchische opbouw die er bij schijnt te behoren.

Nogmaals: Ik kan deze mensen wel begrijpen, maar hetgeen zij zeggen is eenzijdig, houdt vaak geen rekening met de werkelijkheid. Overall zien wij een dergelijke eenzijdigheid. Zo zijn er bv. te goeder naam en faam bekendstaande geleerden, die geconfronteerd worden met iets als het spiritisme. Waarop zij met een schouderophalen alle argumenten en alle geloof van anderen terzijde schuiven met de opmerking: Dit is niet bewijsbaar, dus bestaat het niet. Nu is een dergelijke houding voor een werkelijk wetenschappelijk denker niet zonder meer verwerpelijk. Maar ik zou een dergelijke benadering van geloof e.d. alleen kunnen tolereren, wanneer de personen in kwestie dergelijke stringente eisen tot bewijsbaarheid ook zouden stellen t.a.v. alles, waarvan zij den volke kond doen. Dan zouden zij ook daar naar ik vrees heel veel moeten terugnemen en heel veel zaken, die zij als zekerheid anderen voor plegen te houden, terug moeten nemen. Helaas doet men dit gemeenlijk niet, zodra het gaat om zaken die tot eigen speciaal gebied behoren. Hier hanteert men onverdroten veronderstellingen als zekerheden onder het motto: wij moeten wel, anders komen wij nooit verder.

Het gaat mij hier zeker niet alleen om het spiritisme. Ook wanneer het z.g. randwetenschappen betreft, ziet men een dergelijke, m.i. onredelijke, benadering. Neem de reacties op publicaties van Rhine. De parapsychologie wil men desnoods nog aanvaarden, ofschoon de meeste wetenschapsmensen deze nog beschouwen als een soort achterbuurt van het wetenschappelijke denken. Maar owee, wanneer een publicatie in strijd schijnt te zijn met hetgeen men zelf als zekerheid beschouwt, zonder overigens hiervoor bewijs te hebben. De psychologen kritiseerden de rapporten van Rhine omdat volgens hen de mathematische gegevens, die daarin verwerkt waren, niet juist zouden zijn gehanteerd. En mathematici echter stelden, dat de rekenkundige gegevens wel aanvaardbaar waren, maar dat de psychologische stellingen, bij de verklaring en ontleding hiervan gebruikt, niet in orde zouden zijn en niet zouden passen in hetgeen bewezen moet worden geacht. Dit gebeurde reeds enige tijd geleden, maar ook in uw dagen reageert men nog op soortgelijke wijze wanneer er iets wordt gepubliceerd dat een niet bewezen maar innerlijk als juist gevoelde stellingen aantast.

Ik dacht dat het verschil tussen een top die zichzelf mogelijk niet eens meer als exclusief beschouwt, maar die een geheel eigen denksysteem hanteert, een eigen taal schept tegenover de massa die zich van deze niet begrepen specialisten afhankelijk voelt, voor vele verschijnselen in uw dagen verantwoordelijk kan worden geacht. Laten wij ons eens afvragen hoe het toch komt dat vooral in de laatste jaren de USA zo roerig is. Bij nader onderzoek blijkt vooral dat een toenemend wantrouwen tegenover gouvernement specialisten en instellingen hierbij een grote rol spelen.

De burger voelt zich a.h.w. ontheemd te midden van de vele politieke wetenschappelijke strategische en andere verklaringen, die men niet meer geheel kan volgen, laat staan op juistheid controleren. Van belang hierbij is ook, dat zelfs degene die de bijzondere taal van de specialisten wel zou kunnen verstaan, in steeds minder mate de mogelijkheid krijgt de juistheid van het gestelde na te gaan. Hierdoor komt de massa steeds meer in beweging, waarbij steeds meer groepen in wantrouwen tegen de gehele gemeenschap zoeken, voor zich een zekerheid te vinden. Dat daarbij burgers in toenemende mate naar de wapens zullen grijpen, lijkt mij heel begrijpelijk, indien men beseft dat het gouvernement zelf wapens en macht als belangrijk beschouwt en bereid is om, wegens het handhaven van een principe, desnoods een half volk uit te moorden.

Beschouwt u dit nu eens niet als een anti-Amerikaanse verklaring, maar besef dat juist in een gemeenschap, waarin de overheid gemakkelijk naar de wapens grijpt om haar wil door te zetten, ook burgers er eerder toe zullen komen hun wil en inzichten met de wapens en terreur te verdedigen en zich door macht, niet door redelijkheid tegenover anderen, door te zetten. Wapens en geweld brengen ook burgers er toe zich van soortgelijke middelen te bedienen om zich door te zetten, ook wanneer dit moordaanslagen op politici, terreur, massademonstraties met geweld of zelfs sabotage van alle soorten inhoudt. De mensen weten niet waaraan zij toe zijn. Niemand is kennelijk bereid hen dit duidelijk te vertellen. Het hoe en het waarom blijkt steeds weer staatsgeheim te zijn. De gewone man komt in opstand, omdat hij de zaak verkeerd begrijpt.

Soortgelijke ontwikkelingen, in overeenkomst met de wijze waarop wordt bestuurd, vinden wij ook elders, zoals in Rusland. Dit land kent een monolithisch-politieke structuur. Eén partij, één waarheid, één gezag. Ook hier echter zien wij steeds meer dissidenten optreden, mensen die het ergens niet mee eens zijn. Ook hier zien wij voortdurend grotere en kleinere groepen - zij het misschien minder spectaculair en zeker met minder publiciteit dan in de USA - tegen het gezag in verweer komen. Het is u waarschijnlijk niet eens bekend, dat eerst enkele dagen geleden een langdurige staking in de Oekraïne is beëindigd. Zoals het u waarschijnlijk ook niet bekend is, dat er op het ogenblik grote moeilijkheden zijn ontstaan door het optreden van bepaalde grotere arbeidersgroepen in Leningrad. Zoals het ook hier wel niet bekend zal zijn geworden, dat enige weken geleden door de mensen uit Siberië bepaalde zware eisen aan het centrale gouvernement zijn gesteld.

Dit lijkt u misschien sterk af te wijken van hetgeen er in de USA gebeurt. Maar men moet rekening houden met het verschil in maatschappelijke structuur tussen deze landen. Ook hier hebben wij te maken met mensen die door de te grote eenzijdigheid van het bestuur, gepaard gaande met een terzijde schuiven van menselijke verlangens en eigenschappen tot opstandigheid aangezet voelen. De autoriteiten komen ter bestrijding steeds weer voor de dag met onverteerbare communiqués in een zeer bijzonder ambtelijk taaltje, dat velen echter geleerd hebben te interpreteren. In de publicaties komt gemeenlijk nog geen tiende van de gegevens voor die het volk nodig zou hebben om bewust deel te hebben aan de ontwikkelingen. In Rusland zijn de laatste tijd, o.m. als gevolg van ambtelijk obscurisme en geheimhouding, meerdere grote mislagen in de productie voorgekomen. De oorzaak was, dat men bepaalde belangrijke bedrijven niet tijdig en voldoende heeft voorgelicht over de werkelijke behoeften en wensen van hun afnemers. Hierdoor is de bekende grote fabriek "de rode oktober" in grote moeilijkheden gekomen. Ofschoon dit geen directe gevolgen heeft voor de arbeidsgelegenheid, betekent dit voor een deel van de arbeiders toch een beperking van hun verdiensten en baart dit grote onrust.

Wie ziet, hoe overal in alle landen dergelijke problemen ontstaan, zal zich er ook niet meer over verbazen dat in uw eigen land weinig of geen begrip meer is voor hetgeen ambtenaren en regeerders trachten tot stand te brengen. Men zal dan beseffen, waarom er geen begrip meer is voor het streven van de z.g. grote mannen, of dit nu de kleine Drees of de mooie Barend betreft. Want ook deze mensen spreken een taal die niet gericht is op degenen die zij in feite een mededeling zouden moeten doen, het volk. Hun gegevens zijn niet begrijpelijk voor degenen die geen specialisten zijn.

Het gevolg is, dat de Nederlander steeds meer het gevoel heeft dat over hem en zijn middelen wordt beschikt, desnoods in zijn bijzijn, maar toch zonder hem. Ook bij u gaan bestuurders eenzijdig op in hun eigen plannen en denkbeelden en realiseren zich niet dat er andere wegen zouden kunnen bestaan om het door hen nagestreefde doel te verwezenlijken, wegen die duidelijker en daardoor in vele gevallen ook sympathieker en duidelijker ten behoeve van de gemeenschap zouden worden ingeslagen.

Om u een voorbeeld te geven: de minister van financiën is ervan overtuigd dat alleen door een steeds verdergaande besnoeiing op de z.g. sociale uitgaven, enig evenwicht voor de volgende begroting te bereiken is. Hij ziet daarbij over het hoofd, dat het eenvoudiger en vaak doelmatiger zou zijn allereerst de staatsuitgaven te beperken op gebieden die meer administratief zijn en waarmee dus de burgers niet onmiddellijk te maken hebben. Dan zou later gesteld kunnen worden: Wij hebben ons zo ver als maar mogelijk is beperkt, dus nu moeten wij ook van u enige medewerking vragen. Indien men dit openlijk en duidelijk zou doen, zou niemand de regering het recht willen bestrijden maatregelen te nemen die zij uiteindelijk wettelijk mag nemen. Ik zou mij voor kunnen stellen dat alle prijsstijgingen en loonstijgingen bv. voor enkele jaren stil worden gezet. En indien men dergelijke maatregelen niet kan nemen, bv. omdat het bedrijfsleven een dergelijke maatregel zou saboteren, moet men het duidelijk zeggen. Begrijpelijk is het wel dat men juist tegenover het bedrijfsleven zeer voorzichtig is, want er werkt in Nederland zoveel buitenlands kapitaal, dat een terugtrekken van deze middelen - denkbaar, wanneer winsten en vrijheid van bedrijfsvoering te ver worden beperkt - een crisis zou uitlokken die nog heel wat groter is dan de nu bestaande moeilijkheden. Duidelijkheid hierover zou het volk misschien doen schrikken, maar aan de andere kant ook duidelijk maken, welke offers dit volk al dan niet wenst te brengen, om in deze de bestaande situatie te continueren of geheel te veranderen.

Met het ambtelijke apparaat is het al precies zo: Men heeft vele instanties uitgebouwd, omdat dezen onder bepaalde omstandigheden een bepaalde capaciteit wel eens nodig zouden kunnen hebben. Wanneer men nu die - tijdelijk overbodige - instanties af zou breken, weet men niet of men later, wanneer zij wel nodig zouden zijn, in staat zal zijn de overheidstaak, zoals die nu geïnterpreteerd wordt, juist te volbrengen. Daarom houdt men vele onrendabele ambtelijke apparaten aan. Men realiseert zich echter geheel niet dat de overheid haar taak mogelijk ook op een andere dan de nu geldende en gebruikelijke wijze zou kunnen vervullen. Wie dit alles zo eens beziet zal zeggen: Er zijn toch wel heel wat punthoofden die eenzijdig in hun denken, gesluierd in hun uitdrukking, menen dat zij als de intellectuele bovenlaag het recht hebben beslissingen voor anderen te nemen, terwijl zij zich de moeite niet geven deze anderen zelfs maar de betekenis van deze beslissingen bij te brengen.

Ik dacht dat juist dit een belangrijk punt zou worden bij vele toekomstige moeilijkheden. Zo is de gehele actualiteit van heden doordeesemd met onbegrijpelijkheden. Wij weten bv. niet, waarom China aan de ene kant de transporten naar Noord-Vietnam gaat garanderen en aan de anderen kant gelijktijdig tracht van Rusland bepaalde gunsten en bijdragen te krijgen voor het feit, dat men deze landtransporten toelaat. Wat hebben China en Rusland eigenlijk voor met Vietnam? Is voor hen deze strijd een prestigekwestie, zo goed als voor de Amerikanen? Je kunt het niet weten. Een ding is zeker: dat niemand er voor uit schijnt te willen komen wat de werkelijke bedoelingen zijn, terwijl geen van de betrokkenen bereid blijkt te zijn de werkelijke gegevens over deze strijd en wat ermee samenhangt, aan de wereld ter beschikking te stellen. Toch lijkt het mij bv. voor een beter begrip in het westen wenselijk, dat het Pentagon eindelijk eens de werkelijke gegevens aan de wereld verschaft, zodat men wat meer begrip kan hebben voor de zich nu steeds weer uitbreidende bemoeiingen van de Amerikanen met de strijd in Vietnam.

Zeker is overigens dat strategische belangen een rol spelen, zodat voor Amerika zelf deze strijd geen zuivere prestigekwestie is, al is dit voor de politici persoonlijk mogelijk dit wel het geval. Een verlies van invloed in Vietnam zou het begin zijn van een verlies van steunpunten en invloed in geheel Zuid-Azië en daarmee zou men niet meer de mogelijkheid hebben China als tot nu toe onder de loupe te nemen.

Want ondanks alle pogingen tot het scheppen van meer vriendschappelijke betrekkingen is men in de USA bang voor de groeiende macht van rood-China, ook al geeft men dit niet openlijk toe. Men misleidt zowel de wereld als de burgers van eigen land omtrent de vele strategische en zakelijke belangen, die men in feite verdedigt. Dit scheidt een onbegrip dat tot anarchie aanleiding kan worden.

Bezieet men de ontwikkelingen elders, als bv. in Noord-Ierland, dan constateert men dat overal de onoprechtheid hoogtij viert. Dit geldt in het genoemde gebied zowel voor de katholieken de protestanten als de Engelsen. De Engelsen komen er niet voor uit dat het voor hen alleen maar belangrijk is de orde zo snel mogelijk te herstellen en zo eigen image te redden. Het wel en wee van de bevolking is daarbij voor hen van minder belang. Het enige wat men van belang acht is dat men op zo kort mogelijke termijn en met zo weinig mogelijke moeite het oude establishment aan de macht laat blijven. De Ierse katholieken komen er, vooral bij de extremisten, ook niet bepaald voor uit dat het hen niet gaat om het verwerven van gelijke rechten, maar in feite om een torpederen van de onafhankelijkheid van geheel Noord-Ierland. Zij wensen aansluiting bij de Ierse republiek, maar zeggen dit niet bepaald eerlijk en openlijk. De protestanten vechten voor het merendeel niet voor God, recht, en de koningin, zoals zij vaak voorgeven, maar in feite om het behoud van voorrechten die zij reeds lange tijd bezaten. Waar vindt u een commentator die dergelijke dingen open, eerlijk en in eenvoudige woorden durft te zeggen? Volgens mij zult u die niet zo snel vinden. Uw voorlichting over situaties als die in Vietnam en Ierland is dus al even eenzijdig en beperkt als op andere gebieden.

Uw houding tegenover dergelijke gebeurtenissen op de wereld zal dus evenzeer eenzijdig en onevenwichtig zijn. Laat mij u nog een laatste voorbeeld geven:

De Unctad conferentie. Op deze bijeenkomst zou het lot van de derde wereld dan toch verbeterd moeten worden. Men kan zeggen dat Nederland, of een deel van Nederland, hier een mooie rol speelt. Maar zou Nederland diezelfde rol ook spelen op het ogenblik dat het meer invloed zou bezitten? Wat zijn in werkelijkheid de achtergronden van deze conferentie? In feite is het een protestbijeenkomst van de arme staten, waarbij de kapitaalkrachtige staten alles doen om hun investeringen te beschermen. Zaken gaan hier voor. Welke commentator laat u dit werkelijk zien? Wederom: het zijn er niet bepaald veel.

Want ook ditzelfde Nederland, met alle mooie gesten, is er uiteindelijk op uit zijn eigen zakelijke belangen in de derde wereld zoveel mogelijk te beschermen en zelfs uit te breiden. Alles wat ter plaatse gezegd wordt over sociale verbeteringen, betere landbouwmethoden, industrialiseringsmogelijkheden voor de arme landen bestaat grotendeels uit de wensen van de armen en de aalmoezen van de rijken. Soms ziet men door de bomen het bos niet meer in deze gevallen. De rapporten die worden gemaakt, de stellingen die worden aangenomen, zijn mooi. Maar zij betekenen in feite geen cent, zijn waardeloos. Wat deze officiële stukken zeggen, mogelijk en wenselijk te achten is in wezen niet mogelijk. Want ook hier heeft men te maken met mensen en het zijn de mensen van de rijkere landen die uiteindelijk zullen bepalen wat voor de armere landen wel of niet mogelijk zal zijn op kortere termijn.

Wie meent, zoals sommige punthoofden, dat je de mensen zodra zij een massa zijn, kunt hanteren als eenheden van een soort maatschappelijk mechanisme, dat naar believen te regelen is, maakt een grote fout. De mens, en zelfs de massa, is niet zo berekenbaar en betrouwbaar, als men schijnt te willen denken. Nu zijn er punthoofden die er, elk voor zich, van overtuigd zijn, dat zij te handig, te geleerd, te verstandig zijn om op de vingers getikt te kunnen worden door eenvoudige mensen. De praktijk wijst echter het tegendeel uit. Juist de eenvoudige mens denkt vaak zeer redelijk, maar door gebrek aan kennis en theorieën komt hij vaak tot beslissingen, waarmede menige gordiaanse knoop wordt doorgehakt en menige mooie theorie en perfecte planning teniet wordt gedaan.

Het zou interessant zijn eens na te gaan, hoe een alternatief voor de huidige ontwikkeling gezien wordt door de intellectuelen en de man in de straat. Ik geef u een alternatief ontwikkelingsbeeld, als ontworpen door sociologen, filosofen e.d.

Dezen pleiten voor een wereld waarin de massa steeds betere mogelijkheden tot ontspanning zal krijgen, de mens steeds meer gereguleerd zal leven en door een beter gebruik van grondstoffen een steeds duurzamer product tot stand kan worden gebracht, dit alles onder verantwoordelijkheid en hoede van de staat. Hiervoor moet de massa dan maar offers brengen van inkomen en vrijheid. Onteigening van industrieën e.d. zullen plaats moeten vinden om onjuiste winstnemingen te voorkomen, grond en huizen dienen algemeen bezit te worden enz. enz.

Ik bekort hier deze stellingen aanmerkelijk en gaf alleen enkele van de eenvoudig te begrijpen delen van een bestaand plan. Wanneer ik u zou willen verduidelijken, wat dezelfde heren bv. over de sociale infrastructuur te zeggen hebben, zou ik te veel tijd nodig hebben. Men stelt dan eenvoudig dat, om dit alles mogelijk te maken, de arbeider genoeg zal moeten nemen met een inkomensvermindering gedurende rond 15 jaren van rond 5 tot 10%. Dacht u werkelijk dat de arbeiders dit zouden nemen? Gezien de wijze waarop men zich het onder staatsgezag brengen van productiemiddelen voorstelt, zouden verder investeerders van zeggingschap over hun beleggingen en investeringen afstand moeten doen. Dacht u werkelijk dat zij bereid zouden zijn dit te doen?

Jan met de Pet schijnt over een alternatieve samenleving anders te denken - minder idealistisch ook. Hem kan het niet veel schelen of zijn salaris nu hoger wordt of niet, maar hij wil wel voortdurend in staat zijn meer te kopen en van een voortdurend betere kwaliteit. Of iets wat hij nodig heeft, nu in een particuliere fabriek wordt geproduceerd of in een staatsbedrijf, laat hem koud, wanneer het maar goed en goedkoop is. Wat het brengen van offers betreft, stelt hij: Indien al die hoge heren eindelijk eens op zouden houden hun liefhebberijen met mijn belastingcenten te financieren, zou de zaak er al een eind beter voorstaan. Want waarom moeten al die kringetjesspugers, die ook nog eens wat met verf knoeien, op mijn kosten leven? En ik vraag me ook af waarom al die mensen die zo nodig in d'r nakie op het progressieve toneel rond moeten dansen, zo nodig gesubsidieerd worden van mijn centen? Ik zie het graag, daar niet van. Maar dan weet ik wel zaken waar je voor je geld een leukere strip te zien krijgt.

En op de ambtenaren kunnen zij ook wel wat bezuinigen, want er lopen heel wat van die gabbers rond om dingen te controleren en op te schrijven, omdat het voorschrift is, zonder dat iemand er ook maar iets beter van wordt. Als ze al die overbodige lui afschaffen, wordt de zaak vanzelf goedkoper en hoeft men mij niet om offers te vragen. Bovendien, wanneer ze willen dat wij voor minder gaan werken, laten ze dan eerst maar eens beginnen hun eigen salaris naar beneden te halen. Want van een ton kun je gemakkelijker 10 mille afhaken dan duizend gulden van 10 mille. En als de heren vinden dat er een beter geregeld openbaar verkeer nodig is en dat het wegverkeer af moet nemen, is het mij goed. Maar laten de heren dan eerst zelf eens met hun luie reet uit de auto stappen...

Deze samenvatting van een volkse discussie over dit onderwerp moge u duidelijk doen zien dat de verschillen tussen de idealistische sociologisch en filosofisch onderlegden én de gewone man tamelijk groot zijn. De gewone man denkt niet zo ontzettend ver na. Aan de andere kant weet hij vaak heel goed, waar hem de schoen nu eigenlijk wringt. Hij begrijpt heel goed dat, zo men voor een directeur een jaarinkomen van een ton maar weinig vindt, iemand die zijn leven en gezondheid waagt om een dergelijk inkomen mogelijk te maken, toch ook wel een soortgelijk inkomen mag hebben. Deze dingen spreken de gewone man aan. Indien je iets wilt doen in de richting van een alternatieve maatschappij, dan moet je niet uitgaan van de stellingen en leuzen zoals die door de punthoofden worden gelanceerd. Dan moet je uitgaan van datgene wat de gewone man kan begrijpen, van wat die wil doen, wat hij voor zich juist acht. Daarop kun je dan verder bouwen en werkelijk iets bereiken.

Het is zo gemakkelijk afstand te nemen van de gewone mensen die immers toch zo dom zijn en nergens iets van af weten. Dom zijn zij misschien, want zij betalen belastingen en nemen met veel genoeg, zij werken vaak hard en houden zich aan alle regels. Dat is vaak dom, ik geef het toe. Het lijkt mij echter geen reden om aan te nemen dat deze luiheid deze volgzzaamheid ook duidt op een gebrek aan verstand en daadkracht.

Want wie even van de ivoren toren afdaalt tot het volk, zal ontdekken dat vele van die heel gewone mensen wanneer het erop aankomt, juist heel nuchter, gezond en logisch kunnen denken. Tot hun ontsteltenis zullen vele punthoofden bovendien ontdekken dat zij door de gewone man al lang niet meer beschouwd worden als een afzonderlijke stand die dus ook afzonderlijke rechten en een afzonderlijke status dient te hebben. Want de gewone man denkt tegenwoordig steeds meer: Gelijke monniken? Gelijke kappen. Dit terwijl een punthoofd maar al te vaak denkt: kappen is mij wel, maar dan niet in mijn belangen en aanzien, want ik ben sacrosanct, bijzonder heilig en onaantastbaar.

Ik heb met dit alles u onder meer duidelijk willen maken dat alle officiële voorlichters - of het nu gaat om de directeur van een Nederlandse bank, professor aan een universiteit of belangrijke zakenlieden, vakbondsleiders of religieuze verkonders van de waarheid - eenzijdig zijn. Wanneer je hun geschriften leest, moet je niet zonder meer aannemen dat zij werkelijk bedoelen wat jij denkt. Je moet hen vragen te preciseren wat zij bedoelen. Wanneer je zelf een oplossing weet voor de dingen, druk die eenvoudig uit en maak haar bekend, maar vooral luidkeels. Want de spanningen van deze wereld kunnen alleen opgelost worden wanneer de crisis van vertrouwen tussen leiders en massa, tussen denkers en de misschien wat meer volgzaamere mensen wordt opgeheven. Oplossingen zijn eerst werkelijk te vinden, wanneer men weer werkelijk contact met elkaar weet te vinden door eerlijkheid en bovenal, doordat men van elkaar begrijpt, wat men in zeen zegt en bedoelt.

Volgens mij is dit voldoende. Hebt u vragen?

Vraag: Hebben de Amerikanen niet genoeg aan hun steunpunt in de Filippijnen? Moeten zij zo nodig ook nog Vietnam hebben?

Antwoord: Een val van Vietnam zou betekenen, dat een sterke politieke infiltratie mogelijk wordt die verder rijkt dan India en Pakistan en mogelijk zou reiken tot de oliesjeikdommen toe, gevolgd door guerrillatactiek. Een Zuid-Azië geheel open voor ingrepen van de verschillende communistische groepen zou betekenen dat de Amerikaanse zakenbelangen zeer ernstig geschaad worden, dat de politiek van omsluiting niet meer te handhaven is en dat het alleenheerserschap van Amerika op de Stille en Indische Oceaan teniet wordt gedaan. Het streven van de USA is dus niet in het bijzonder gericht tegen Rusland, dat reeds een behoorlijke invloed heeft in India, of van China afzonderlijk. Het gaat eenvoudig om het beperken van de communistische invloed, d.w.z. van een systeem van handelen en denken, dat voor het gevoel van de leidende klasse van de USA, diametraal gericht is tegen alle belangen van de westelijke wereld. Dat men deze stelling die op zich ook niet bepaald duidelijk en logisch is zozeer aanhangt, moge verklaard worden uit het feit, dat zowel communisten als democraten hun stelsel en het stelsel van anderen uit een soort geloofsstandpunt benaderen en zich dus niet baseren op feiten en erkenningen alleen.

Vraag: Hebben wij voor onze voorlichting niet veel te danken aan de pers?

Antwoord: In sommige landen dankt het volk mede aan de pers, dat het zonder verzet door de heersende klassen kan worden uitgeknepen. De pers is een instrument binnen de voorlichting, ook waar het de z.g. vrije pers betreft. De pers vertegenwoordigt overal bepaalde belangengroepen, niet slechts bepaalde ideologieën of meningen. Het gevolg is dat alleen een zo veelzijdig mogelijke pers met zoveel mogelijk afzonderlijke belangen dienende bladen van belang zal zijn omdat men alleen dan door het kennismaken van contrasterende inzichten, meningen en interpretaties van feiten mogelijk de waarheid nog zou kunnen lezen.

Ik wijs u er echter op, dat van een werkelijk geheel vrije en open pers in geen enkel land ter wereld sprake is, zelfs niet in uw eigen land. In Nederland bv. bestaan bepaalde onderlinge persafspraken die o.m. ten doel hebben berichtgeving omtrent het koningshuis te regelen, de berichtgeving omtrent defensie te beperken en een bepaalde inslag te geven, terwijl ook afspraken bestaan omtrent de berichtgeving over bepaalde bedrijven. Op die wijze is het mogelijk de belangstelling voor bepaalde ontwikkelingen te beperken en het uitlekken van bepaalds feiten te voorkomen.

In Duitsland is het nog erger. Daar zijn enkele zeer grote persconcerns die bepaalde belangen door dik en dun verdedigen. Sommigen daarvan, mijne vrienden, volgen een politiek die zeer fascistisch aandoet. Hun berichtgeving is echter bepalend voor de meningsvorming van vele Duitsers. In de USA bestaan slechts enkele onafhankelijke kranten. Indien wij hier ook de wekelijkse nieuwsbladen meerekenen, zijn er slechts zes meer belangrijke bladen in de gehele USA, die een enigszins eerlijke berichtgeving brengen. Alle andere kranten en bladen zijn gebonden aan een bepaalde belangengroep. Zij zijn daardoor eenzijdig in hun voorlichting die in enkele gevallen zelfs zeer misleidend genoemd mag worden. Naar ik meen maakt dit duidelijk dat de pers wel voor de verbreiding zeer belangrijk is, maar dat wij deze pers toch niet mogen zien als de verdedigster van waarheid en vrijheid zonder meer. De enige vrijheid die een groot deel van de pers over de gehele wereld verdedigt, is de vrijheid om haar eigen belangen te dienen volgens haar eigen inzichten.

Vraag: Dus dan kun je beter maar geen kranten lezen?

Antwoord: Leest u rustig al is het alleen maar om te weten wie er geboren is, wie er dood is, en welke voordelige aanbiedingen bepaalde bedrijven nu weer voor u bedacht hebben. Maar laat u a.u.b. niet opjagen door de kranten, vooral wanneer zij u toeschreeuwen dat het nu toch werkelijk de hoogste tijd is dat er wordt ingegrepen e.d. Dat zijn leuzen. Mogelijk heeft uw krant soms gelijk, maar zelfs dan raad ik u zoveel mogelijk persoonlijk de feiten na te gaan, voor u zich tot actie laat verleiden. Vooral raad ik u niet met één krant te volstaan, maar twee bladen - ten minste - te lezen met tegengestelde gerichtheid. Dan kunt u door die twee te lezen er misschien nog achter komen - door tussen de regels te lezen - wat er nu werkelijk aan de hand is. Ik zou niet zeggen: lees geen krant. Wie dit niet doet heeft misschien wel een wat rustiger bestaan, maar aan de andere kant meen ik toch ook dat men hierdoor vaak wat al te veel los komt te staan van de samenleving.

Vraag: De meeste kranten schrijven toch wat hun abonnees het liefste lezen?

Antwoord: Dit is in het verleden wel eens zo geweest, maar op het ogenblik geloof ik dat de meeste kranten eerder zo schrijven, dat zij zoveel mogelijk belangrijke adverteerders te vriend houden.

Vraag: U stelde, dat de Unctad bepaald wordt door de behoefte kapitaal te beschermen. Kunt u dit toelichten?

Antwoord: De landen, die samenkomen, 61 van de z.g. derde wereld, kunnen wel resoluties aannemen, maar dit heeft op het werkelijke resultaat van de bijeenkomst geen enkele invloed. Men kan hoogstens wensen kenbaar maken, bepaalde behoeften verduidelijken en meningen uitdrukken. Degenen van wie een oplossing in de eerste plaats moet komen zijn de rijkere landen. Dezen echter vertegenwoordigen in feite een economische macht. Daar de meeste landen ten dele en soms bijna geheel geregeerd worden door zakenbelangen, is het duidelijk dat in de resultaten van het geheel deze zakenbelangen een zeer grote rol zullen spelen, terwijl daarnaast om politieke redenen op minder belangrijke punten soms aan de behoeften van de landen van de derde wereld tegemoet gekomen zal worden.

U kunt echter in de praktijk constateren dat ondanks alle lieve woorden geen enkel Westers land bereid is, zelfs tegen concurrerende prijzen, artikelen van arme landen in eigen gebied toe te laten, wanneer dit de belangen van eigen land, industrie of bevolking ook maar even zou kunnen schaden. Zolang nationalistische en economische belangen mede de aanwezigheid bepalen van de rijkere landen op de Unctad en ook de armere landen in de eerste plaats strijden voor de belangen van hun eigen heersende klassen, kan men zeggen dat de Unctad in wezen doelloos en nutteloos is voor de werkelijke armen van deze wereld. Het geheel komt neer op een hoop gepraat, waarna de rijkere de bedelaar met een aalmoes huiswaarts zendt.

Vraag: Maar de arme landen hebben de meerderheid. Wat hebben de rijkere landen dan in feite nog te zeggen?

Antwoord: Dat is al heel eenvoudig: Wanneer je niets hebt, kun je niets waarmaken en heb je dus ook niets te zeggen. Je kunt wel bepaalde besluiten nemen, maar je beschikt niet over de middelen om die in werkelijkheid om te zetten.

Vraag: Maar er zijn 61 arme landen, die hebben toch de meerderheid bij elke stemming?
Antwoord: U maakt de fout aan te nemen dat bijeenkomsten als deze in enigerlei wijze met democratie en democratische beginselen gelieerd zouden zijn. In dergelijke gevallen gaat het er eenvoudig om, wie de macht en wie het geld heeft. Indien de dreiging van de 61 - alleen te bereiken door een eenheid die zij niet op kunnen brengen tot op heden - groot genoeg wordt, zullen de anderen iets meer toe willen geven om zo de dreiging voorlopig op te heffen en zich tegen verdere eisen te kunnen wapenen. In de praktijk komt het er op neer, dat de arme landen tegenover de rijke landen alleen iets van belang kunnen bereiken door een soort afpersings-techniek te gebruiken. Een beroep op geweten baat niet, daar het geweten niet politiek bruikbaar is en niet in rekeningcourant kan worden gevoerd als creditpost.

Het wordt tijd te eindigen. Nu ik ook u heb horen praten wil ik nog een conclusie trekken:

Ik zie dat u vaak met een soort blind geloof in de oprechtheid van de verklaringen van verschillende landen opgaat. U neemt aan bv. dat een meerderheid van stemmen werkelijke betekenis kan hebben in een bijeenkomst, waarin enkelen de beurs houden. Onthoudt a.u.b. dat dit niet het geval is. Zo schijnen enkelen ook eerlijk te menen dat de stem van een volk luider kan spreken dan het kapitaal. Dat hangt van eenheid en macht af, vrienden.

Ook hier pleegt te gelden dat degene die de beurs houdt de belangrijkste is en het gemakkelijkst zijn zin doorzet. In de wetenschap zien wij hetzelfde. U denkt misschien dat menselijkheid en gevoelens voor de mensheid een grote rol spelen bij wetenschappelijk onderzoek. In de meeste gevallen gaat het eerder om het behalen van wetenschappelijke roem, naam maken, kortom, een gevoel van macht. Vaak blijkt de presentatie belangrijker te zijn dan het behaalde resultaat. Of het nu gaat om het vervaardigen van een bacteriologisch wapen of het transplanteren van een orgaan, dat tot nu toe niet getransplanteerd werd, altijd weer blijkt de behoefte erkenning te krijgen groter dan de zuiver menselijke overwegingen.

Ten laatste: in vele gevallen blijkt de z.g. punthoofd, ondanks zijn behoefte erkenning te krijgen, te falen, zowel in zijn voorlichting en mededeling aan anderen, als door een geheel verkeerd inschatten van de verhoudingen en behoeften bij zijn medemensen. Ook de beste socioloog maakt fouten omdat hij geen rekening weet te houden met bepaalde gevoeligheden. De beste econoom ziet zijn plannen falen, omdat de mensen op een gegeven ogenblik eenvoudig geen genoeg nemen met hetgeen hen als de beste oplossing wordt voorgehouden. Wetenschapsmensen, filosofen, theologen maken steeds weer de fout te zeer vanuit hun eigen speciaal gebied te handelen en te denken, handelend, of alleen hun visie van alomvattend belang zou zijn. Zij vergeten daarbij steeds weer dat ongeacht de vorming van steeds weer nieuwe groepen, de werkelijke wereld een eenheid is die ook alleen als zodanig kan reageren.

Alles in de wereld is onderling afhankelijk. Daarom is onderling begrip, eerlijkheid, vertrouwen, inzicht in de stellingen en bedoelingen van anderen noodzakelijk, en moet je ook zelf bereid zijn eerlijk, open en duidelijk anderen inzicht te geven in je meningen en gevoelens, zelfs wanneer dit bepaalde risico's met zich schijnt te brengen. Want alleen op deze wijze zal ooit een wereld kunnen ontstaan, waarin geen punthoofden en massamensen meer bestaan, maar waar een mensheid begint zichzelf te begrijpen en te beheersen, zo komende tot een menswaardig leven in een wereld die weer aan de werkelijke behoeften van de mens beantwoordt. Een mens die stikt in de fabrieksrook, heeft mogelijk wel kleuren-tv., maar mist de vrijheid en schoonheid van zuivere lucht en de schoonheid van de gloedvolle zonsondergang.

Ik dank u voor uw aandacht.

Goedenavond, vrienden.

ESOTERIE

Ons tweede deel mag van iets meer esoterische aard zijn.

Ik zou u dan het volgende eens voor willen leggen: Indien er een God is, zo moeten wij aannemen dat deze, mits hij alomvattend is, alle dingen in zich omvat. Dit wil zoveel zeggen als: God is ook de duivel. Als wij bang zijn voor de duivel, zijn wij dus in wezen bang voor God. Maar het betekent ook: Wanneer wij God zoeken, mogen wij de duivel niet ontwijken. Deze op theologische argumenten gebaseerde stelling is in zich geheel logisch en consequent, ook al zal men haar niet zonder meer willen aanvaarden. Dit betekent echter ook: op het ogenblik dat wij het goede willen zien, doch het kwade van ons besef uitsluiten, zullen wij de werkelijkheid niet meer erkennen. Want de werkelijkheid omvat eveneens alles en wordt dus gevormd door goed en kwaad tezamen. Indien wij de waarheid in onszelf willen vinden, zo zal die waarheid nooit alleen kunnen bestaan uit datgene wat in ons aanwezig is; zij zal zowel onze persoonlijkheidsinhoud moeten omvatten, als alles wat van buitenaf op ons inwerkt.

Ook het volgende kan de moeite van het overwegen waard zijn:

Ik ben nooit zo zwak als ik denk, nooit zo sterk als ik zou willen zijn. Laat mij daarom mijn wil gebruiken om het maximum, van hetgeen ik kan, waar te maken. Hierdoor zal ik inzien hoever mijn wensen in werkelijkheid kunnen worden omgezet.

Wie zich beroept op anderen om daardoor hogere krachten of waarden te bereiken, dient hierbij wel te beseffen dat hij ook verantwoordelijkheden op anderen afschuift. Slechts een mens die bereid is eigen verantwoordelijkheid geheel te dragen en anderen slechts vraagt hem inzicht te geven, zodat hij dit zo juist mogelijk zal kunnen doen, zal in zich alle gegevens kunnen verkrijgen voor een werkelijke en ware bewustwording.

Een werkelijke inwijding is een zo graduele verwijding van het eigen besef t.a.v. de werkelijkheid dat eenieder zal kunnen constateren, dat een inwijding heeft plaats gevonden, maar de inwijdeling zelf niet.

Een meester is hij die in nederigheid dienend, een eenheid met Al weet te bereiken. Geen meester is hij die zich als meester boven allen probeert te stellen.

Mogelijk denkt u na dit alles wel dat het toch wel moeilijk is om te leven. Ik dacht echter dat het niet moeilijker is te leven dan om dood te zijn - volgens mijn ervaring is dit tenminste juist. Ik ben verder van mening dat het belangrijkste voor ons bewustzijn is niet het leven op zich, maar het besef dat wij door dit leven verkrijgen is voor ons van belang. Dit nu bestaat in wat de mens leven noemt, net zo goed als in hetgeen hij dood noemt. Want het gaat om de wijze, waarop wij alles rond ons als onze wereld durven aanvaarden en onszelf als deel van die wereld durven interpreteren.

Sommige mensen vluchten voor de werkelijkheid door zich uitverkoren te gevoelen. U kent het type: de mensen die u de waarheid komen verkondigen met een glimp van welwillend medelijden in de ogen, omdat zij immers uitverkoren zijn en u, tenzij u onmiddellijk en wonderdadig bekeerd wordt, ongetwijfeld in de lagere regionen van de eeuwigheid kermend uw dagen zult moeten slijten. Dit soort mensen komen overal voor. Zij zijn de mensen die precies weten wat goed is voor een ander. Het opvallende is hierbij dat hetgeen zij anderen als het goede aanbevelen, door henzelf zelden in de praktijk wordt gebracht. Maar mogelijk komt dit, doordat zij toch reeds uitverkoren zijn, zodat zij dergelijke dingen niet meer van node hebben. Wordt u met zo iemand geconfronteerd, bezie hem dan met hetzelfde zwijgende medelijden, dat hij u betoont, laat hem uitspreken en aanvaard desnoods de waarheden, zoverre hij die tot uiting brengt. Zeg vervolgens tot uzelf: Zal die even teleurgesteld zijn, wanneer hij mij later weer ontmoet. Want zo behoudt u het beste uw innerlijke zekerheden.

Ik weet niet of dit werkelijke esoterie zou zijn. Esoterie is iets, wat in jezelf is. Maar hoe kan er iets in jezelf zijn, wanneer er buiten je niets is? Hoe kan er voor jou iets buiten je bestaan, wanneer er niet iets in je is, wat kan waarnemen? Ik kan esoterie dan ook niet beschouwen als een afzonderlijke weg naar de waarheid. Mogelijk duidt het woord een bijzondere discipline aan, maar volgens mij blijft het daar dan ook bij.

Wanneer ik de wereld bezie, valt het mij steeds weer op, dat de mens zijn betekenis soms zo enorm overschat. Sommige mensen leven alsof het alleen van hen afhankelijk is of anderen in de wereld kunnen bestaan. Deze mensen zien volgens mij de werkelijkheid niet. De werkelijkheid betekent voor mij: wat ben ik zelf? Wat doe ik zelf? Hoe ervaar ik hetgeen ik doe, zelf? Hoe voel ik daardoor mijn contact met de wereld? Dit lijkt mij de oplossing voor bewust leven en bewustwording tegelijk.

Het is natuurlijk gemakkelijker alles met een paar vaste catechismusvragen af te doen. Maar de ervaring die in ons bestaat, is voor ons bepalend, ook al kunnen wij deze niet geheel juist formuleren en bestaat daarvoor ook geen meer algemene formulering. De ervaring die voor ons bestaat en in ons mogelijk is t.a.v. de wereld, God, de duivel, is ons besef, ons bewustzijn en volgens mij daardoor mede onze werkelijke relatie met het Al, alsmede met de wereld die wij als de onze erkennen.

De mens die in zich de werkelijkheid ervaart, erkennende dat die werkelijkheid ergens verpersoonlijkt zou kunnen zijn, zal alle krachten van het Al in zichzelf evenwichtig en harmonisch kunnen hanteren en daardoor de goddelijke waarden, die anderen alleen veronderstellen, voor zichzelf waar kunnen maken en zo vanuit zich kunnen beleven, wat de werkelijkheid van het bestaan is. Want de gehele wereld en alle sferen kent het Ik dan als een deel van zichzelf. Hij beseft uiteindelijk, dat hij niet zonder de kosmos, maar ook de kosmos niet zonder hem kan bestaan. Want indien een mens zou ontbreken, zou de kosmos niet meer gelijk zijn aan zichzelf. Dit lijkt mij een uitgangspunt voor een streven naar kosmische bewustwording, maar tevens een beginpunt, wanneer je kosmische werkingen door jezelf tot uiting wil brengen.

(verkort)

Goedenavond.

d.d. 19 mei 1972